

DEMOKRACIJA

Moralno ogorčenje v največ primerih sestavljajo: 2% morale, 48% ogorčenje in 50% nevoščljivosti.

VITTORIO DE SICA

Leto XIV. - Štev. 10

Trst - Gorica, 15. maja 1960

Izhaja 1. in 15. v mesecu

Vlada sto osemdesetih dni

ODKRITA BESEDA Po volitvah v akad. svet tržaške univerze

Politični odmor bo morda prečistil spore in miselnosti

S Tambronijsko upravno vlado so politično rešitev težke rimske krize preložili za 100 dni. Vodstvo Krščanske demokracije je po vihravih zasedanjih z nemalo zadrego izglasovalo sestavo prehodne vlade. Tako je bilo primorano posrebiti prav tisto juho, ki jo je samo 14 dni pred tem proglašalo za neužitno. Odločilo se je za Tambronijsko začasno rešitev, čeprav je tako rešitev 14 dni pred tem odločno zavrženo kot v vsakem oziru nemogočo.

Ponovilo se je vprašanje, ali vodstvo KD po svoji večini soglašajo z dejstvom, da je Tambronijska vlada vzdržljiva pri življenju, čeprav z edino podporo neofašističnih glasov.

Ko se je Tambroni prvič predstavil poslanski zbornici z vprašanjem zaupnice, so mu tako zaupanje poleg poslancev KD izrekli samo misivci. Na tak izid zaupnice je kot znano vodstvo KD odgovorilo s Tambronijskim odstopom. Večina vodstva KD je bila potemtakem pred štirimi tedni mnenja, da bi vlada z misivsko podporo prinesla ob bodočih parlamentarnih volitvah vodilni stranki občutno izgubo glasov.

Levo krilo KD se je po Fanfanijevem neuspehu očitno okrepilo. Čedalje glasneje se je uveljavljalo prepričanje, da taka kolebajoča politika samo kompromitira ugled KD v javnosti. Kljub vsemu temu se je večina KD ob reprizi Tambronijskih naporov za zaupnico odločila proglasiti »za potrebno« prav tisto, kar je dva tedna pred tem oznanjala »za nemogočo«. Tako odločitev se dozdeva precej obupna...

Tako je postala stvarna rešitev vladne krize v sedanjem trenutku nemogoča. Poleg rešitve za silo s čisto tehnično prehodno vlado, preostaja samo še ena pot: razpust parlamenta in razpis novih volitev. Tambronijska repriza pa je dokazala, da je mogoča tudi obnovitev Fanfanijskega poizkusa. Zapeljiva je Fanfanijsva repriza tudi zato, ker so si vsi merodajni politiki KD na jasnem, da bi se nove volitve, kaj lahko izpridile za otopeno in notranje razkrojeno stranko v pravo katastrofo, s svojo kolebajočo in nepogumno politiko, s strastnim osebnim prerivanjem in vse preveč širokosrčnim popuščanjem kapitalističnim in cerkvenim krogom je ta socialno tako različno pomešana stranka izgubila v tem trenutku pri italijanski javnosti vse preveč kredita. K temu je potrebno še dodati, da stranka številčno slabši že od leta 1948 dalje.

Glavni tajnik KD Moro se je gotovo le s težkim srcem odločil za posrebanje neužitne politične juhe s tihim upanjem, da mu bo v prihodnje ostal v rokah odločilni adut. Kriza vendar ni rešena. Je samo odložena. Kaj naj bi bilo pozitivnega pri vsej tej zmešnjavi? Dejstvo je - tako se

v Rimu zatrjuje -, da sta se Moro in Fanfani v teh dneh zblizala. To bi pomenilo, da je tudi Moro načelno pripravljen za raztegnitev demokratske osnove proti levi.

Moro in Fanfani sta verjetno prepričana, da bosta do konca oktobra, do odstopa Tambronijske vlade, zbrala krepko večino proti razdrobljenim skupinam desnega krila KD in da bosta na ta način ponovila poizkus z Nenniim. Ali so te domneve tudi točne, bo pokazalo zasedanje vsedravnega sveta KD, ki je najavljeno za sredo maja in ki naj preide vse pogovore za premočnejšo strankino politiko.

Praznovanje obletnice osvoboditve je pokazalo pri vseh strankah, razen seveda pri misivcih, odločno zavračanje vsakega starega ali novega fašizma. Tudi v senatu so neofašisti prejeli od posameznih strank nekaj poučnih lekcij...

Dosedanji sadovi nerešene krize so povzročili Italiji zelo občutno politično škodo. Tambroni je izrečno izjavil, da želi s svojim časovno omejenim upravnim kabinetom nuditi poslanski zbornici in senatu samo priložnost, da odobri proračun in da zajamči Italiji prisotnost na mednarodnih konferencah. V času strankarsko političnega premirja, to je do konca oktobra, naj bi posamezne stranke prešle v preusmeritve svoje delovanje za večjo enotnost in boljše razumevanje svojih notranjopolitičnih dolžnosti.

Tako bodo vse politične odločitve do jeseni počivale. Tako zeleni načrta, poddržavljanje energetskega gospodarstva, zboljšanje šolstva, okrepitev investicij na jugu i. p. Najširšo javnost pa vznemirja dvigovanje cen in brezposelnost, ki narašča

zlasti med poljedelskim delavstvom. Gospodarski položaj Italije pa je pri vsem tem v nasprotju s socialnim ugoden. Prav te ugodne gospodarske razmere so prepričale, da bi se strankarski konflikti polastili ceste, zato bo tudi Tambronijski prehodni vladi zagotovljena kontinuiteta v zunanji politiki, zlasti v osebi zunanjega ministra Segnija.

V Parizu kujejo usodo sveta

Pariška vrhunska konferenca se je končno kljub oviram, nerazumevanju in težavam, ki so bile deloma naravnega, deloma izumetničenega značaja, pripeljala pred sama pariška vrata. Nikita Hruščev je trem zahodnim vršcem naslovil po besedilu sicer različne, po substanci pa skladne odgovore na de Gaulleove predloge o organizaciji vrhunske konference, ki kažejo, vsaj v zunanjem okviru, nepriporočno več popustljivosti in dobre volje, kot pa se nakazovale njegove zadnje javne govornice.

Hruščev je soglasen z de Gaulleovim predlogom, da ostanejo dnevni razgovori javnosti prikriti. Na tiskovnih konferencah bodo torej časniki poslušali samo uradna poročila, ničesar pa ne bodo izvedeli o glasovanjih štirih velikih. Ti se bodo sestajali v dopoldanskih urah v prisotnosti tolmačev, deloma tudi zunanjih ministrov. Popoldanske ure pa bodo namenjene medsebojnim razgovorom zunanjih ministrov in izvedencev.

Glavna zasedanja bodo v palači Elysées, v dvorani, kjer se navadno sestaja francoski ministrski svet.

Prva seja štirih velikih je določena za ponedeljek, 16. t.m. ob 10 uri.

Polemika, ki jo je ob zadnjih volitvah na univerzi vodil v slovenskem jeziku pisani dnevnik, je bila taka, da slovenska javnost, ki čuti ljubezen do svojega naroda in jezika ter skrb za bodočnost Slovencev v zamejstvu, ne sme in ne more molče mimo tega žalostnega pojava. Saj je šlo za javni nastop slovenske visokošolske mladine, ki je poklicana, da v bližnji bodočnosti prevzame v svoje roke vodstvo slovenskega naroda v zamejstvu.

Nehote se nam vsiljujejo misli: ali še velja načelo, da je mladina bodočnosti naroda, da je brezkompromisna braniteljica narodnih idealov in pravic, da je nositeljica narodne zavesti v borbi za obstoj in narodni napredek. Ta načela so in ostanejo večne resnice v zgodovini narodov, kljub temu, da je komunizem s svojo načelno profinarodnostno vzgojo okužil, zlasti v zamejstvu, slovensko javno življenje. Ali ni prav komunizem poskušal razgnati na Koroškem, Goriškem in Tržaškem slovenske politične stranke? Ali se ni odrekel slovenskemu imenu in pograjal svoje navirne pristaše v drugorodne, italijanske in nemške stranke, ki niso nikoli zatajile svojega italijanskega ali nem-

škega narodnega značaja! Zastopnj je zvoniti in biti, zaradi zapagande med našimi ljudmi na veliki zvon slovenstva in slovanstva, v isti sapi pa ko gre za uveljavljanje Slovencev v javnem življenju, podpirati neslovenske volilne liste in delovati v neslovenskih strankah. Zgledov čiste narodne zavesti in odločnosti po trebuje naše slovensko ljudstvo, da se ohrani, ne pa kukavičjega odleganja lastnih jajc v tuja grezda.

Narod, ki tvori manjšino v zamejstvu, si ne sme in ne more dovoliti, da posnema kukavico, ako noče postopoma izginiti. In taka kukavičja grezda so vse drugorodne stranke in drugorodne liste, ki jih tuji vodijo in postavljajo in kjer so Slovenci samo privesek in volilni material.

Če tako delajo plačani in komandirani uradniki-politikci, jih pomilijujemo, če pa to dela tudi določeni del slovenske akademske mladine, ki partijske poklicne neke pokorno posluša, jo obsojamo!

Posebna obsodba pa velja slovenskemu časopisju, ki je udrihalo in blatilo ali pa tudi samo farizejsko poročalo o fisti pogumni skupini slovenskih visokošolcev, samo zato, ker je s svojo vztrajnostjo in nesebičnostjo odprla pot in je edina držala in držila na tržaški univerzi pokoncu slovensko ime. Ta brička resnica bodi podčrtana, da jo tudi naši bratje Slovenci, Hrvați in Srbi v Jugoslaviji in po svetu ter sploh vsi Slovani spoznajo in zvedo, kako postopajo v Trstu proti zavrednim in odločnim Slovincem časopisi in ljudje, ki jih sedanjih jugoslovanski režim podpira. Po teh mislih še nekaj števil in ugotovitev.

Slov. akademska lista »Adria« se je letos drugič predstavila kot samostojna slovenska skupina na volitvah za predstavniški svet študentov tržaške univerze.

Dobila je 56 glasov od slovenskih narodno zavednih volivcev in enega predstavnika v akademskem svetu. Nastopala je z odkritim čelom, odločno in samozavestno. Če bi bilo glasovalo zanj le še 13 visokošolcev in stori, lo tako svojo moško in akademsko dolžnost, bi bila lista »Adria« imela dva zastopnika.

»Adria« je obsodila nastop slovenskih kandidatov na tujih listah. Saj ni imelo praktičnega smisla podpirati neslovenske liste, ko je bil uspeh zagotovljen vsaki listi, ki bi zbrala 35 podpisnikov in 18 kandidatov, na podlagi poročnega Hondtovega volilnega ustroja.

Z obžalovanjem moramo ugotoviti, da se mnogi akademiki, med njimi tudi navidezni zagovorniki »narodnega svetca«, volitev niso udeležili. Kjer nas ni, je zaman zahtevati ugodnosti in pravice.

Ugiba se, koliko je bilo slovenskih glasov za italijansko laično-socialkomunistično listo UGI (Unione goliardica italijana). Po številu preferenc oddanih slovenskim kandidatom (štejemo samo one, kjer so štiri slovenska imena skupaj), bi se dalo sklepati, da jih je bilo 27.

Volitve so že dobrih 15 dni za nami. Nad politikanstvom in farizejstvom je zavladal hladen razum in matematična preračunatost.

Kaj pomaga, da priložnostno sodelujemo s komunisti, tifovci in sopotniki, da sestavljamo in podpisujemo spomenice za slovenske šole, za njih uzakovitev, za stalnost naših šolnikov in za (Konec na 2. strani)

Dogodki po svetu

sterija, dokazuje dejstvo, da so majorja Voronova, ki je sestrelil ameriško letalo, proglasili za heroja.

MARGARET POD STREHO. Spet je zaključena ena izmed svetovnih senzacij, ki od časa do časa pretresajo svetovno javnost in podžigajo svetovno radovednost. V petek 6. t.m. so ostali britanski šolarji doma pred televizijskimi aparati. Knežinja Margaret, ki je bila v preteklosti predmet vseh ženskih in mnogih moških razgovorov, je za enkrat zapustila tribuno svetovne radovednosti. Pod zakonsko streho jo je odpeljal ARMSTRONG JONES, kot se to dogaja v pravljicah - in svetovno javno mnenje dokazuje tudi v teh dneh tehničnega napredka in hladne vojne vsu svojo dovzetnost za romantične pravljice. Hvala Bogu!

SAH V MOSKVI. CK sovjetske komunistične partije je 4. maja izvršil nekaj najnežjih potez na sovjetski zahodski deski. ALEKSIJ KIRICENKO, dosedanji član prezidija in NIKOLAJ BELJAJEV, član sekretariata, sta bila odstranjena iz prezidija. FROL KOZLOV prvi ministrski predsednik je bil postavljen za generalnega tajnika CK. Za njegovega naslednika so imenovali ALEKSEJA KOSIGNA, dosedanje predsednika državne načrtnice komisije. Novi prosvetni minister je postal JEKATERINA TURCEVA. Njen prednik NIKOLAJ MIHAJLOV je bil odšel v zatjasje. NIKOLAJ IGNJATOV je bil imenovan za ministrskega podpredsednika. ALEKSIJ KOSIGIN, NIKOLAJ PODGERNI in DIMITRI POLJANSKI so postali člani prezidija CK. Iz sekretariata CK sta bila odstranjena A. ARISTOV in P. POSPELOV. Čistko je izvršil Hruščev za nadaljno utrditev svoje osebne moči v Sovjetiji.

RESNICA ALI POTEKAVSCINA. »Odstrelitev ameriškega letala U-2 v Sovjetiji, je še vedno predmet bobnanja na eni strani in debatiranja na drugi. Ves svet ve, da že več kot polno desetletje obletajo zahodne dežele sovjetska letala in da si prav tako zahodni letalci ogledujejo Rusijo. Jedro hruščevske senzacije je v »preciznosti sovjetskih raket - in ta pridobitev naj bi vplivala na potek pariške konference. Tudi preprostemu časopisnemu bralcu so poročila o »sestrelitvi ameriškega letala, in zlasti izredno lahek plen fotografškega gradiva vzbujala nenavadno začudenje. Iz »ruskega letala so rešili vse, kar je za sovjetsko propagando koristnega... Sedaj pa prihaja zgraditelj letala C. L. Johnson, si skrbno ogleduje fotografije zgorajle letala kot jih je priobčil sovjetski tisk in ugotavlja, da so ostanki letala po teh fotografijah, po njegovem mnenju, ruševine sovjetskega bombnika Beagle. »Ne verujem«, pravi graditelj, »da so Sovjeti z raketo sestrelili letalo U-2, ampak da je letalo bodisi zaradi kake meha-

nične okvare ali pa zaradi pomanjkanja kisika prisilno pristalo. Vsekakor pa je jasno, da se je letalo v svoji obrambni vni smislilo čez sovjetsko ozemlje, da poleg drugih zaščiti tudi Tita in njegove pred presenečenji, čeprav se titovski tisk hinavsko zgraža nad tem incidentom.

VOROSILOV ODSLOVLJEN S KOLAJNAMI. Vrhovni sovjet je dne 7. t.m. odstolil dosedanega državnega poglavarja Sovjetije, Klimenta Vorosilova in mu podelil naslov »junaka socialističnega delata« ter ga odklical z Leninovim redom. Istočasno je postavil za novega državnega poglavarja 54 letnega Leonida Brežneva. Tako pometajo v Rusiji s Hruščevimi dekreti. Preprostemu ruskemu človeku je prihranjeno razmišljanje, kdo naj bi uvrstjal njegovo usodo. Tako je bilo v Rusiji na žalost že od nekajd.

TROCKIJEV MORILEC NA SVOBODI. Morilec Jacques Mornard, ki je po naročilu ubil ustanovitelja rdeče armade, je bil po prestani kazni 6 t.m. izpuščen na svobodo. Mehška vlada ga je izgnala. Na češkoslovaškem poslanstvu so mu na njegovo ime, ki najbrž ni pristno, izdali potni list, Kubansko poslanstvo pa mu je izdalo vize. V spremstvu češkega atašeya je prispel na Kubo.

CE LONEC PONVO ZASRAMUJE. Vzhodnonemška propaganda že mesece očita Adenauerja, da vzdržuje številne nekdanje naciste po javnih službah. Zahodnonemški tisk pa s svoje strani ugotavlja, da je v vzhodnonemški upravi 240 binjših nacistov na vodilnih mestih. Med njimi je tudi nekaj generalov. Tega »Pr. dn.« ne stiši!

DVA KOMUNISTIČNA DIPLOMATA VOHUNA sta bila v teh dneh izgnana iz Švice. Švicarska zvezna vlada je uradno sporočila, da sta bila v Curihu aretirana dva sovjetska diplomatska funkcionarja v trenutku, ko jima je sovjetski agent izročil načrte o švicarskem radarskem omrežju, o organizaciji švicarske vojske in načrte o raketnih oporiščih v Zah. Nemčiji. Oba sovjetska diplomata je švicarska vlada izgnala. Smola smolasta! Prav v trenutku, ko se je Nikita tako naporno naphoval proti vohunstvu, sta mu skočila v sapnik kar dva lastna diplomatska vohuna. Priznati je treba, da bo to trd oreh za komunistično dialektiko. Najboljše zdravilo za take površne zadeve je pač molk, recept, ki se ga med drugimi poslužuje tudi »Pr. dn.« z obema klofačena Mihcem in Jakcem vred.

POD VODO OKROG SVETA. Ameriška atomska podmornica »Tritona« je brez postanka zaključila pot okrog sveta pod vodo. Pot je podmornica opravila v 84 dneh. Kapitana podmornice Edwarda Beacha je sprejel predsednik Eisenhower.

ZNIZANJE CEN sladkorja, kruha, cimenta, bencina, je Tambronijska vlada preučevala na svoji zadnji seji. Sladkor bo znižala za 50 lir pri kg, bencin bo stal 100 lir za liter.

DVE TEKMOVANJII dikaturata : demokracija

Odstrel ameriškega letala nad sovjetskim zračnim prostorom je muha in neprijetna zadeva za slehernega demokrata, posebno še zato, ker so nasprotniki padli v roke instrumenti in dokumenti. Vendar se nam zdi, da ni nobenega razloga za bobnanje za poplah in celo izražati bežanje, ali ima vrhunska konferenca še kak smisel. Nasprotno dokazuje prav ta incident, kako nepotrebna je pogodba za nadzorovano razorožitev, da postanejo take pustolovščine, ki so v ostalnih znane vsemu svetu, odveč in nepotrebne. Tečilo bi si izmislili kako boljše utemeljitev za zahtevo po uradnih pogajanjih o preprečenju iznenadnih napadov kot je prav vohunsko letalo, ki ga uporabljajo vse vojaške letalske sile sveta.

Agenti in vohuni preplavljajo ves svet. To vedo posebno komunisti in tifovci. Kogar pri tem zasačijo, se mu ni treba pritoževati, da bi bil premalo popularen. Oznavevati ga za motilca miru in vohunega hujšaka pa je Nikita Hruščev gotovo najmanj poklican, ki vzdržuje po vseh celinah armade vohunov in redno pošilja svoja letala nad tujo zemljo.

Res je, v vohunskem tekmovanju med Vzhodom in Zahodom je Hruščev vtiaknil v žep trenutno zmago 1:0. Američani so v jeseni 1941 pri Pearl Harbouru plačali visoko šolnino. Prav tako pa istega leta tudi Sovjeti ob nenadnem nacističnem napadu. Zbiranje informacij po Sovjetiji je smrtno nevarna pustolovščina. Za Sovjete je stvar enostavnejša. Sovjetski vohuni se v Ameriki lahko s taksijem prevažajo v vsa vojaška oporišča.

EISENHOWEROVA ZAMISEL
»Medsebojno nadzorstvo zračnega prostora za ohranitev miru«, je predsednik Eisenhower imenoval 21. julija 1955 v Zenevi svoj predlog za obrambo in ohrani-

tev svetovne varnosti. Takratna njegova ponudba Sovjetom dobesedno pravi:

»...VSAKA IZMED NASIH DEZEL NUDI DRUGI PRILIZNOST, DA NEOVIRANO FOTOGRAFIRA IZ ZRAKA OZEMLJE SOPOGODBENICE. MI VAM NUDIMO TO - IN SICER NAJOBSEZNEJSO PRILIZNOST ZA ZRACNO REKOGNOSIRANJE NASE DEZELE, PRI CEMER LAHKO POSNEMATE VSE KAR ZELITE IN ODNASATE TE POSNETKE NEOVIRANO DOMOV ZA PREISKAVE IN OCENJEVANJA; VI PA NAM S SVOJE STRANI NUDITE ENAKE POGOJE. S takimi ukrepi lahko ves svet prepričamo, da smo zavarovani proti sleherni možnosti nenadnega in preneseljivega napada in s tem zmanjšamo nevarnosti ter omilimo napetosti. Na ta način bomo mnogo lažje dosegli obsežen in najučinkovitejši nadzor in razorožitveni ustroj; kajti lahko vam zagotovim, da so ti moji predlogi samo začetek.«

Ce bi uveljavljali zamisel predsednika Eisenhowera o uradnem zračnem nadzorstvu, bi vse vohune na svetu lahko upokojili. Vsega tega se zaveda tudi Nikita Hruščev, zaveda se posebno tudi še dejstva, da bi z vohuni morala v pokoj tudi njemu tako priljubljena propagandna kričavost.

Z aretacijo dveh sovjetskih diplomatskih vohunov v Švici se je v vohunskem tekmovanju sovjetska propagandna zmaga z Združenimi državami izenačila 1:1, kljub hrupu in ropotu navijačev. Tekma pa je tudi dokazala, kdo ima pogum za priznanje in kdo korajžo za utajevanje. Izid moralnega tekovanja 1:0 za Združene države.

VESTI z GORIŠKEGA

Ob odkritju spominske plošče žrtvam iz meseca maja 1945

V nedeljo 8. maja je goriško združenje družin odpeljanih v maju 1945 ob pili udeležbi ljudstva postavilo v parku na starem pokopališču spominsko ploščo svojim dragim, ki so bili v maju 1945. leta odpeljani in se niso več vrnil.

S tega mesta smo v našem listu neštokrat obsojili način postopanja jugoslovanskih oblasti meseca maja 1945, ne zato, da ne bi imele pravice zavarovati se pred sovražniki, ampak zato, ker ni bilo javnega sodnega postopka in tudi zato, ker je še dandanašnji neznan usoda mnogih odpeljanih. Družine odpeljanih imajo vso pravico zahtevati pojasnilo in vrnitev svojih dragih, živih ali mrtih.

Slovenci smo pod fašizmom trpeli neprimerno več kot drugi, saj nas je krvoločno preganjal vse od svojega prvega pojava pa do konca vojne. Ni mu bilo zadosti trpljenje nas Primorcev, ampak je s svojo italijansko vojsko navalil še na Jugoslavijo, tam požgal in talce pobijal, mirno civilno ljudstvo pa spravil v taborišča, kjer so umirali od lakote. Zato razumemo trpljenje svojega bližnjega v vsakem oziru in želimo, da bi se zadeva žrtv iz maja 1945 končno enkrat razčistila v polni luči resnice.

Med žrtvami so Slovenci in Italijani, ker je pač šlo za komunistično revolucijo v teku same vojne, kakor je vsemu svetu znano. V tisti revoluciji so sodelovali z vso složnostjo svoje ideologije in svojih končnih ciljev tesno medsebojno povezani jugoslovanski in italijanski komunisti. Toliko je res, da je Italijane prijemala in odpeljala v glavem GAP. Slovence pa OZNA. V raznih zbirališčih odpeljancev je nad Italijani imela oblast samo GAP. Tako n. pr. v Ajdovščini in v Ljubljani. Mnogi Italijani so se vrnili domov v trumah; iz Idrije, iz Ajdovščine, iz Vipave in od drugod. Zakaj se nekateri niso vrnili, nam žal ni znano. Kje se, živi ali mrtvi nahajajo, tudi ne.

Na spominski kamen v ljudskem vrtu so napisali, da se je dogodek meseca maja 1945 pripetil... ko se je vojna že zaključila. To naj bi bila obsodba odgovornosti za dogodek. Ko se je vojna že končala! Vprašanje je, ali je bila takrat vojna že zaključena.

Sicer pa imajo pri tej trditvi prav samo tisti, ki se v dobri veri pritožujejo in ne tudi tisti, ki zadevo izrabljajo iz političnih razlogov in namenov ter iz gole mržnje do Slovencev in do Jugoslavije sploh. Naj bo vojna ali ne, civilnega ljudstva se ne sme preganjati, ga tlačiti v taborišča smrti, mu požigati domove, streljati, nedolžne talce in drugo. Fašizem je Sloven-

ce preganjal v mirnem in vojnem času. Na goriških trgih so grmeli proti Slovenem Mussolini in njegovi najzvestejši. Mussolini se je bahal, da je on osebno ukazal požgati Ustje in druge slovenske vasi. Pater Eusebio pa je divje grmel proti Slovincem, ne da bi se spomnil na svoj položaj duhovnika.

Ali niso učitelja Lojzeta Bratuža fašisti ubili leta 1936 ko vojne ni bilo? Ali niso še pobili Strancarja in toliko drugih? Mar niso fašisti na vladi ukiniteli vse slovenske šole ter uničili slovenska kulturna in gospodarska združenja? Ali ni Ente Tre Venezie pokupoval slovenske in hrvatske kmetije? Ali ni posebno fašistično sodišče po vrsti obsojalo Slovence in Hrvate tudi na smrt? Pa konfinacije in policijski opomini?

S tem ne opravičujemo ravnanja, ki se je tu pripetilo maja 1945. leta. Hočemo reči le, da smo Slovenci trpeli krivico in mučeništvo prvi in več kot kdo drugi pred vojno in med njo.

Gonars, kjer počiva nad štiri sto slovenskih mučnikov, je tu blizu. Lahko si ga vsakdo ogleda, ker so grobovi urejeni. Toda v Trevizu niti grobov ni več. Če je kdo skrival sled z dinamitom, jo je še prej kdo drugi uničeval z odpravljanjem grobišč slovenskih mučnikov v Trevizu in vse kaže da tudi drugod.

Kljub temu rečemo prav odkritosrčno, da zahtevamo naj jugoslovanske oblasti povedo za usodo izginulih, pa če tudi zahtevamo istočasno naj tudi italijanske oblasti povedo za usodo tisočev slovenskih mučnikov.

Prav je tudi, da se družine žrtv, italijanskih in slovenskih, primerno odškod-

dijo, da jim vsaj gospodarski položaj nekoliko ublažijo.

Toda glej, po učitelju Lojzetu Bratužu, o katerem priča sama sodba italijanskih sodnikov še iz časa vladajočega fašizma, da so ga ubili fašisti, je rimska pristojna komisija, kljub obstoječemu zakonu, odločila, da ni pravice do odškodnine... Ali ni taka odločitev očitno krivična, in ali ne smemo Slovenci upravičeno trditi, da gre za krivico samo zato, ker gre za slovensko žrtve?! Odločitev komisije trdi, da pokojni Bratuž ni bil antifascista, ko pa je obče znano, da v Italiji ni bilo organiziranega protifašizma in da so Bratuža ubili, ker se ni pokoril fašizmu in je na koru pel slovenske cerkvene pesmi.

»Vsi želimo, naj naše mesto postane most prijateljstva tu na meji dveh svetov. toda to ni mogoče dokler trajajo bolesterne pozabljenosti (glede odpeljanih v maju 1945)«, je dejal v nedeljo župan dr. Bernardis.

Prav, želimo tudi mi vsi prijateljstvo ne le dveh svetov, ampak dveh narodov. g. župan dr. Bernardis, in predvsem želimo, da se povsod popravi storjena krivica in da se spoštujejo pravice narodov in jezikovnih manjšin, tudi Slovencev v Italiji, po določilih same italijanske ustave in mednarodne listine človečanskih pravic. »Bolestne pozabljenosti ne smejo trajati na nobeni strani. Zal pa izgleda, da so obojestransko spreračunane« pozabljenosti. Sicer pa kaj imamo Slovenci v Italiji krivde pri dogodkih iz maja 1945. leta, da nas vlada noče zaščititi, v videmski pokrajini pa niti enega samega razreda osnovne šole s slovenskim učnim jezikom odpreti. Pa živi tam po uradni objavi vsaj devetindvajset tisoč Slovencev.

Kakor pod nacizmom...

V drugi polovici lanskega leta in tudi letos je »Demokracija« obširno in dokumentirano objavila več člankov o zatiranju naših bratov na Koroskem. Pri tem smo razkrivali v prvi vrsti početja političnih oblasti, in pred odhodom avstrijskega zunanjega ministra posebno še opozarjali jugoslovanske oblasti na razmere na Koroskem. Le v najtežjih primerih smo obveščali Slovence po vsem svetu tudi na cerkveno oblast na Koroskem in na njeno vse prej kot krščansko zadržavanje nasproti katoličanom slovenske narodnosti na Koroskem. To smo storili v prepričanju, da bo krški škofijski ordinariat v Celovcu spriču splošnega pomirjevanja v svetu in ugodnejših odnosov med Jugoslavijo in Avstrijo, prvi in najbolj poklicani činitelj - predstraža pomirjenja in klicar ljubezni in pravičnosti med narodi - storil svojo krščansko dolžnost. Da bo zastopnik najvišje cerkvene oblasti na ozemlju, kjer bivajo Slovenci že trinajst stoletj, pomirjevalno, dobrohotno in pravično opravljal svoj apostolat: »Ljubi svojega bližnjega kot samega sebe!

Ta pričakovanja se žal niso uresničila. Po velikonočnih praznikih se je skupina koroskih Slovencev napotila v Rim. Med drugimi je tudi naš romarje sprejel v cerkvi sv. Petra papež Janez XXIII. V svojem govoru je sv. oče dvakrat omenjal koroske Slovence in jim po svojem tolaču sporočil, da »še posebno pozdravlja slovenske romarje iz Krške škofije in jih vzpodbuja k vztrajni vernosti.« S tem je papež Janez XXIII. povedal, da so mu razmere, pod katerimi živijo koroski Slovenci, znane.

Glasilo »Slovenske pravde«, ki izhaja v Londonu, »Klic Triglavca«, je kakor poročala uredništvo, razposlalo v angleščini napisano poročilo o delovanju Krške škofije v Celovcu katoliški hierarhiji in tisku v Veliki Britaniji in v drugih prevodih tudi po evropski celini.

Iz skrbno zbranih podatkov tega poročila povzemo nekaj glavnih odlomkov v informacijo tudi našim čitateljem.

Slovenci so naseljeni na Koroskem že od konca šestega stoletja po Kr. Njihovo pokristjanjevanje je potekalo iz Salzburga. Čeprav so bili najvišji položaji v Krški škofiji, v kateri živijo Slovenci, zasedeni po Nemcih, je vendar škofijska uprava upoštevala etniško sestavo škofije in je v svojem navodilu št. 3078 z dne 11. julija 1910. na primer predpisala verski pouk otroka v njegovem materinskem jeziku in najtesnejši možni stik med šolo, krajevno Cerkvijo in krščanskimi domovi v župniji.

Prva svetovna vojna in zmeda po njej sta zadali koroskim Slovincem najtežji udarec. Zastopniki deželne vlade in škof Hefter so ob priliki velikega ljudskega shoda na Gosposvetem polju dne 28. septembra 1920 svečano zagotavljali Slovincem popolno enakopravnost na vseh področjih javnega in zasebnega življenja, ako bodo 10. oktobra 1920. na plebiscitu glasovali za Avstrijo; vendar pa je isti škof dr. Adam Hefter leta 1921. izjavil slovenskemu deželnemu poslancu na Koroskem župniku Poljanecu: »V dvajsetih letih na Koroskem ne bo več Slovencev.«

Ko je bila Avstrija leta 1938. zasedena

po nacistih, so se pričele aretacije slovenskih duhovnikov. Višek je ta postopek dosegel 1. septembra 1939., in 6. aprila 1941. ko je Nemčija napadla Jugoslavijo, so bile te aretacije v celoti dokončane. Med tem so slovenske duhovnike nadomestili z nemškimi, a ko so bili prvi izpušeni iz zaporov, so jih nastavili po nemških župnijah ali pa so jih izgnali iz dežele.

Z 15. maja 1941. je izšel v uradnem listu Krške škofije odlok, ki je prepovedal pridiganje in cerkveno petje v slovenščini. To naročilo ordinariata se ni opiralo na policijske predpise, ker so se tozadevna navodila Gestapa nanašala le na bivše jugoslovanske pokrajine, zasedene po Nemcih; na Mežiško dolino, Gorenjsko in Spodnjo Stajersko. Sledečo je potem navodilo krškega ordinariata, da smejo biti napisani na nagrobnih spomenikih samo v nemščini. Tedaj se je postavljalo vprašanje, zakaj si je ordinariat toliko prizadeval, da bi prekosil osovražene predpise Gestapa.

Ko se je vojna končala, se je zdelo povsem naravno, da bo škofijski ordinariat čutil moralno obvezo, popraviti storjene krivice in omogočiti povratek slovenskih duhovnikov na njihove župnije. Toda preteklo je šest mesecev in v nekaterih primerih celo eno leto, preden so se slovenski duhovniki mogli vrniti na slovensko ozemlje Koroske. In tedaj so posamezni slovenski duhovniki dobili od ordinariata pismena opozorila, da morajo upoštevati jezikovne spremembe, ki jih je med vojno vsilila nacistična Nemčija.

Cerkev in verski pouk v slovenščini

Medtem ko je po vojni Koroska deželna vlada, v kateri je zastopal Slovence dr. Tischler, sprejel nov šolski zakon, da bi bila tako škoda nacističnega nasilja vsaj delno popravljena, sta se škof dr. Koestner in generalni vikar dr. Kadras obotavljala obnoviti stanje, kakršno je obstajalo pred letom 1938.

Ko je bil sprejet zakon o dvojezični šoli (3. oktobra 1945.), ki je predvideval da se mora verski pouk v šoli na vseh stopnjah vršiti v materinščini otroka, sta bila deželni glavar Hans Piesch in ravnatelja Deželnega urada Karl Newole klicana na ordinariat, kjer sta škof dr. Koestner in generalni vikar dr. Kadras predlagala spremembo določila glede verskega pouka v šoli tako, da bo ta dvojezičen in ne samo v materinskem jeziku otroka. Na naslednji seji je deželna vlada zavrnila to zahtevo.

14. aprila 1946. so koroski Slovenci obhajali spominski dan nasilnega izseljevanja, deportiranja in razlašanja. Ob tej priložnosti so hoteli prirediti v stolni cerkvi v Celovcu sv. mašo za umrle ali umorjene rojake. Škofijski ordinariat je prepovedal sv. mašo tisto dopoldne in zbrani Slovenci so mogli moliti samo rožni venec.

Ze od Reformacije so imeli celovski in okoliški Slovenci pravico do bogoslužja s slovensko pridigo in slovenskim petjem v cerkvi Sv. Duha v Celovcu. Leta 1931. je bila ta pravica prenešana na staro cerkev v Priesterhausgasse. Slovenci so se tam zbirali vsako nedeljo in vsak praznik k bogoslužju, v posebnem številu pa so prihajali zlasti k maškimi šmamicam. Leta 1957. je iznajdljivi generalni vikar dr.

Za samostojnost briškega kmeta-kolona

Seveda ne po komunističnem pravilu

Vprašanje briškega kmetijskega kolonata, kolikor ga je še ostalo, je vedno aktualno in ga je treba odpraviti. Naše načelo zahteva, da postanejo kmetije-koloni lastniki zemlje in torej samostojni gospodarji kmetije. Vprašanje je le, kako to doseči, ko gospodarji zemlje ne marajo niti darovati niti ne prodati. Gospodarski kmetijski obsegi niso namreč tako obširni, da bi spadali pod zakon agrarne reforme, ki je že nekaj let v Italiji v veljavi.

Položaj kmeta kolona je težak, ker se nekateri gospodarji ne brigajo, da bi mu pomagali recimo pri stanovanjskem vprašanju in pri izboljšanju kmetije in hleva za dosega večjega dohodka.

V Lombardiji in po nekaterih drugih krajih države, kjer je zemlja v velikem odstotku v rokah gospodarjev, ki so jo dajali v najem, so polovinarstvo odpravili in se s kmeti pogodili za denarno najemnino. Kmetje najemniki so s tem zadovoljni. Pri nas kmetije nesejo, toda življenje stane tudi kmeta kolona. Polovinarstva (mezzadria) pri nas nismo poznali, ker je tu veljala tako zvana mešana najemniška pogodba (affitto misto). Kmet kolon je dajal in še daja gospodarju vino, ki tvori še vedno glavni pridelek v naravnih in sicer določeni odstotek. Nekaj plača pa v denarju, če se tudi za to, na primer za sadje, ne pogodi, kakor za vino.

Toda kljub izboljšanimu položaju v povprečnih letih, položaj kolona ni zadovoljiv. Potrebne boljše in zdravo stanovanje, izboljšanje živinskega hleva in sploh večji dohodek.

To velja seveda za tiste kolone, ki obdelujejo manjše kmetije, kajti tisti, ki vodijo večje, imajo precej visoke dohodeke.

Kakor znano so do lanskega leta razpravljali v poslanski zbornici o zakonskem osnutku za ureditev kmetijskih po-

godb na dolga leta in s prednostno pravico najemnika za odkup zemlje, če bi gospodar hotel kmetijo prodati. Ne samo to, ampak tudi primerno odpravnino je zakonski osnutek predvideval. Zal ni prišlo do kakšnega zaključka. Če bi se bilo Fanfaniju posrečilo sestaviti vlado z naslonitvijo na levo, bi do tega zakona prav gotovo prišlo v kratkem času.

Ker taka vlada ni uspela, je treba na zakon še počakati. Toda kljub takemu zakonu, bi se gospodarji še vedno uprli zemljo prodati in kmetje najemniki, bi bili gotovi samo nekaterih ugodnosti: ugodnost stanovanja na račun gospodarja, dolgoročna veljavnost pogodbe, morda tudi večji odstotek pridelka in pa pravica do odpravnine, kakršno uživajo trgovski in industrijski delavci in vsi uradniki. Morda bi se pri takih pogojih gospodarji vendarle odločili za odstot kmetije, in kmet najemnik bi postal njen lastnik in samostojen gospodar.

Danes moremo le zahtevati od oblasti, da prisili gospodarje nuditi svojim kmetom najemnikom ugodno in zdravo stanovanje in siliti parlamentarce, naj izglasujejo imenovani zakon.

Če pa se pojavi priložnost, da gospodar že danes svojo zemljo prodaja, naj bi potem rotacijski sklad pomagal kmetom in jim nudil potrebno posojilo za odkup zemlje.

Reorganizacija kmetijstva v Brdih z odpravo malih in srednjih posestev bi pomenila skok v prepred, če je res, da je načelnik provincialnega kmetijskega nadzorništv dr. Marsano to predlagal. Sicer pa je treba vedeti, kako je on mislil reorganizacijo izvesti. Morda na zadrufni način. Pri tem bi veljalo pravilo prostovoljne ustanovitve zadrufe, ker prisilnih kolektivnih zadruf po komunističnem načinu v Italiji ne poznajo in je to proti samemu načelu republikanske ustave.

Če bi nekateri kmetje tako svobodno zadrugo želeli, ne bi bilo slabo, in verjamemo, da bi z lahkoto dobili sredstva za njen nastanek. Izgleda pa, da o tem kmetje niso prepričani, ker hrepenijo le po popolni samostojnosti, zlasti ker se bojijo začetnih težko pri nastanku združništva.

Zalostno je dejstvo, da se tudi pri nas mladina rada seli s podeželja v mesto, kjer najde trenutno vabljiv zaslužek tudi za motor in celo avtomobil. Trenutno ji gre seveda dobro, ker se naslanja tudi na starše kmetovalce, ki ji nudijo zastojno stanovanje in poceni hrano, mama pa tudi vse zastojne opere in polika. Toda misliti je treba na bodočnost: kadar starši ne bodo mogli več obdelovati kmetije in bodo sami potrebni pomoči. Kdo bo takrat obdeloval kmetijo, kdo pomagal staršem?!

Treba je dvakrat premisliti, preden se kmetija zapusti. Nič ni hujšega kot bežati po mestu in po svetu s trebuchom za kruhom. Mesto stane, ker je v mestu treba plačati vse, tudi zrak, ki ga človek uživa, naj bo čisti ali umazan...

Napačno vztraja »Soča« od 7. t.m. na komunističnem geslu »V Brdih zemljo tistemu ki jo obdeluje«. Dopolniti je to geslo takole: »Zemljo in prideleki tistemu, ki zemljo obdeluje. Tik za Steverjanom vedo slovenski kmetje iz jugoslovanskih Brd, prebridko kaj pomeni komunistično geslo, ki ga »Soča« ponavlja, saj niso niti gospodarji zemlje, ki jo obdelujejo, niti pridelkov obdelovane zemlje. Tam garajo, ob trgatvi pa morajo izročiti vino v komunistično klet, ki ga plačuje le po 45 dinarjev liter, to je toliko, da kmetje niso plačani niti za trud obdelovanja zemlje. Kaj bi rekli naši števerjanski koloni, če bi dobili zemljo, ki jo obdelujejo, pridelkov pa ne?

Bric

Sprejemni izpit

Dne 3. junija se pričel sprejemni izpit v nižjo srednjo šolo (gimnazijo). Kdor hoče biti pripuščen k temu izpitu, mora najkasneje do 15. maja vložiti na ravno listu šole prošnjo na kolokovanem papirju za 100 lir in priložiti sledeče listine:

- 1) Rojstni list na kolokovanem papirju.
- 2) Potrdilo o cepljenju proti kozam.
- 3) Program predelane snovi iz slovenščine.

Pri oddaji prošnje plača vsakdo 380 lir za državne takse in tajiške pristojbine. Vsa potrebna pojasnila v tej zvezi daje tajištvo šole, ki je odprto vsak delavnik od 8. do 12. in od 16. do 18.

Otvoritve nove šole v Jamljah

V nedeljo 8. t.m. so v Jamljah, občina Dobreč, z velikim praznikom otvorili toliko zaželeno novo šolo, ker se je do sedaj vršil pouk v zasilnih prostorih. Šolsko poslopje ima dve učilnici in dve učiteljski stanovanji. Je res lepo in lično. Slavnostni govor je v pričo domačinov in gostov imel župan g. Jarc v slovenščini in v italijanščini, kar je lepo in prav.

Škof je v italijanščini govoril o pravilni vzgoji otrok. Prefekt je tudi spregovoril in objubil, da bo skrbel še za druge potrebe doberdobske občine. Oglasil pa se je tudi didaktični ravnatelj g. Leban, ki je samo v italijanščini med drugim dejal, da »je treba otroke vzgajati k lepemu«. Le škoda da ni govoril slovenski, da bi ga tudi otroci razumeli.

Lepa vzgoja je seveda tista, ki se vrši v materinem jeziku otrok in ki uči najprej spoštovati svoje starše, materin jezik in vsa narodna izročila staršev in dedov.

Odkrita beseda

(Nadaljevanje s 1. str.)

slovenske pravice sploh, če pa oni, ko gre za javni nastop v oz-
podbudo narodne zavesti in o-
brambo naših življenskih pravic,
slovenstvo sabotirajo.

Čas je, da se s takim početjem preneha! Odklanjamo ljudi, ki igrajo v našem javnem življenju dvojni vlogi. Predpogoj za tako, tudi sporadično sodelovanje je medsebojno spoštovanje, do-
bra vera, globoka odkritost, čestitost in resnicoljubnost brez farizejstva in makiavelizma. S tem se pa nikakor ne ujema zlonamerno podtikanje nekega dnevnika, da so pristihi »Adrie« dovolili italijanski »Intesie«, da lepi lepake na prostor, odkazan slovenski listi, kar je absolutna neresnica, ter istočasno ponavlja laško propagando proti slovenski listi. Za grizenosti je treba napraviti konec. Ponavljamo še enkrat, tudi to je voda na mlin naših narodnih sovražnikov, ki komaj čakajo razredčenja slovenskih vrst.

Slovenska narodna in demokratska mladina mora biti širokosrčna, prav zato, ker veruje, da se bo naš rod ohranil in obstal pri življenju le, v kolikor bo v njem samem življenski moči. Mladina Slovenske liste se zave-
da, da je storila svojo sveto dolžnost, ne da bi se bila izgubljala v nepomembnih malenkostih in se strašila združenih napadov. Po tej poti bo korakala naprej tudi v bodoče.

Seme, ki ga je zasejala lanske pomlad v srcih narodno-zavednih akademikov, bo rodilo dober in zdrav sad, ki bo utrdil in vseh Slovincih vero v življenje in bodočnost našega rodu na tem skrajnem koščku slovenske zemlje ob Adriji.

KDOR PRVI USTRELI, se bo zvrnil drugi po vrstnem redu

Ob deseti obletnici smrti dr. Petra Udoviča

Na vrhunski konferenci, ki bo pričela v Parizu v teh dneh, bodo pri obravnavah mednarodnih vprašanj sodelovale nevidne pošasti sodobne atomske in raketne obožovitve obeh vrhunskih svetovnih velesil: Združenih držav in Sovjetske zveze. Od časa do časa bodo te pošasti, povzele besedo, ki ne bo niti diplomatska in še manj obzirna. Kdo so te pošasti, kakšna je njihova moč in kaj obetajo?

Kdor je danes zaposlen v zgornjih nadstropjih modernega nebotičnika, bo ob nenadnem napadu atomskih raket dosegel podzemsko zaklonišče le, če se bo v tem trenutku zadrževal v nižjih nadstropjih. Radarsko omrežje bo napad uočilo v Londonu ali Parizu komaj nekaj minut pred udarom. V teh treh ali petih minutah bi se Zahodna Evropa lahko spremenila v kaos. Milijoni ljudi bi v smrtnem strahu zdrveli po stopniščih ali se drenjali po dvigalih in le neznamno število bi se pravočasno znašlo v zakloniščih. Po takem napadu bi milijone ljudi prehitela smrt. Stara Evropa bi postala atomska puščava, izginila bi z zemeljske površine.

VOJAKI BREZ DOMOVINE

Ta strahotna podoba konca sveta ni fantazija razbolelih možgan. Teoretično je lahko že jutri kruta resnica. Vojaske strategije zahodnega sveta jo morajo pri svojih razmotiranjih skrbno upoštevati, kajti njihova dolžnost je preprečiti, da bi se ta teorija kdajkoli izpridila v strahotno prakso. Vojaske strategije morajo računati tudi s takim koncem sveta. Spritno nenehnih Hruščevih groženj ni danes na svetu nobene dežele več, ki bi se sama lahko branila.

Prvič v zgodovini človeštva se je za skupno obrambo zbralo v organizaciji NATO 15 narodov. V evropskem glavnem stanu SHAPE sedijo vojaki vseh teh dežel pri skupni mizi: britanski častnik, ki je v zadnji vojni bombardiral nemška mesta, sedi zraven Nemca z visokim odlikovanjem, ki ga je prejel za odstrel angleškega letalca. Vsi ti vojaki, tako iz Luksemburga, Turčije, Norveške, Italije ali Francije, so svojo zgodovinsko vlogo branilcev lastne domovine odigrali. Danes ne branijo več lastne domovine, ampak celotno Evropo. Postali so takorekoč internacionalci.

KDO BO PRVI SPROZIL?

Za branilce SHAPE velja geslo, ki pozvanja v številnih jezikih: Kdor prvi ustrel, se bo zvrnil drugi po vrstnem redu! Da Amerika ne bo prva sprožila raketnega izstrelka, je za vojake jasno kot beli dan. Samo diktature lahko napadejo z enostavnim pritiskom na usodni gumb. Če razvoljzamo gornje geslo, se to pravi: Če napade Sovjetija, bo sledil napadu povračilni protinapad, ki bo ugonobil napadalno deželo.

OBROČ OKROG SOVJETIJE

Svobodni svet je zgradil okrog Sovjetije »R« obroč. »R« pomeni tako »radar« kot tudi »raketa«. Od Norveške do Turčije se razteza evropski obroč z radarskimi svarilnimi postajami in raketnimi oporišči. Radarske naprave so pripravljene, da čimprej ugotovijo napad. Iz oporišča pa startajo v primeru napada povračilne rakete. Sovjeti bi seveda z zavratnim napadom te klesče lahko tudi uničili. V takem primeru pa ostajajo v azijskem prostoru in v Ameriki še druga oporišča na razpolago in poleg teh tudi še številna letelca in plavalna oporišča, ki jih je dovolj za povračilni protinapad.

Ce bi se Sovjetiji posrečili napadi ne samo na Evropo, ampak tudi na ameriška oporišča, je tudi v takem primeru še vedno mogoče povračilni protinapad. Evropsko radarsko omrežje nudi samo 4 minute časa za protinapad, za Združene države traja ta rok 15 minut.

TEKMA ORJAKOV

V takih okoliščinah Vzhod ne bo tvegala napada, ker mu preostaja edino zadoščenje, da bo nasprotnik nekaj minut pred njim pokončan. Taka prednost bi lahko zapeljala samo norca.

Zahod ima že nekaj izkušenj z diktaturami, ki so jim načelovali norci. Zato Zahod s trenutnim položajem še ni povsem zadovoljen. Obrambo bo moral še nadalje krepiti.

Tudi Vzhod je s svojo situacijo še nezadovoljen. V hruščevske groženje z raketnim uničenjem nihče resno več ne verjame. K temu je treba dodati še psihološki moment: Sovjeti si s svojo stalnsko mentaliteto niti predstavljati ne morejo, da bi Zahod svojih klesč nekega dne ne uporabil za napad. Zato z vsemi sredstvi poskušajo svoj neugoden strateški položaj spremeniti. Zadnji raketni poizkusi v Tihem morju so pokazali, da preizkušajo predvsem rakete z najdaljšo dosegljivostjo. Četudi bi njihove rakete dosegle razdaljo 12000 km (ameriške dosežejo razdalje nekaj nad 10000 km), bi Sovjeti s tem ne dosegli nobene prednosti. S tem bi pogloma samo izravnali svojo geografsko podrejenost. Zahodne rakete iz Turčije ali Norveške potrebujejo za doseg Moskve komaj 1600 km poleta, sovjetske rakete, ki bi bile namenjene Združenim državam, bi morale na 6000 km dolgo pot.

PODMORNISKA VOJNA

»Neznanca podmornice v ameriških atlantskih in pacifičnih obalnih morjih dokazujejo, da se Vzhod resno trudi, kako bi obšel zahodni radarskih obroč in

kako bi svoje raketne nosilke približal ameriški celini. Vendar so taki poizkusi po oceanih, ki jih v celoti nadzira Zahod, zelo problematični. Podmorniška prisotnost v Južni in Srednji Ameriki, ki je Zahod ob tako ugodni priložnosti ni umel izprediti, dopušča domnevo, da iščejo Sovjeti po teh predelih pripravna mesta, kjer bi v slučaju potrebe organizirali plavalna oporišča. Združene države pa so proti tem sovjetskimi nakanam izdelale radarski postopek, s katerim je mogoče obiti zemeljsko krivino. S tem izumom praktično nadzirajo ves svet. Ta varnostni ustroj bo v polnem pogonu leta 1961.

RADAR OKROG OGLA

Ta najnovejši ustroj pomeni pravo revolucijo. Vse doslej je bilo mogoče radarske žarke pošiljati samo naravnost. Preko obzorja žarki niso mogli predrti. Sedaj pošiljajo radarske žarke posebno proti nebu. Gornje plasti atmosfere pa jih odbijajo nazaj na zemljo. Tako tvorijo kot, ki omogoča premagati zemeljsko krivino. Prva taka radarska naprava nastaja v tem času na vzhodni obali Združenih držav. Njena dosegljivost naj bi znašala 4000 km, to je približno dvajsetkrat več kot znaša zmogljivost radarskih postaj za zračni promet. Ena sama taka postaja lahko zasenči celotno vzhodno obalo Združenih držav.

UCINKOVITEJSE RAKETE

Poleg tega so v Združenih državah izdelali trdno raketno pogonsko gorivo in prav v teh dneh so dosegli z njim odlične uspehe. Ko bo proizvodnja tega goriva dosegla polno zmogljivost, bodo lahko pričeli z gradnjo praktično neuničljivih (Konec na 4. str.)

V okviru seje širšega odbora SDZ v nedeljo 8. maja 1960, je predsednik dr. Agneletto z izbranimi besedami orisal življenjsko pot pok. dr. Petra Udoviča, ki je z neukrotljivo delavnostjo in pridnostjo v teku svojega življenja dosegel na gospodarskem torišču zavidljiv položaj. Toda poleg poslovnega delovanja je bil po-

v duši slovenskega delavnega človeka. - Zato je ob izbruhu druge svetovne vojne postal pristaš narodnega osvobodilnega gibanja, ki ga je podpiral z vsemi svojimi močmi, ker je bil prepričan, da bo prinesel slovenskemu narodu prostost in svobodo, - ki priteče kulturnemu narodu. Toda temu pričakovanju je sledilo trpko razočaranje, ko je mogel ugotoviti, da so komunisti, ki so si prisvojili oblast nad osvobodilnim gibanjem, sledili na tem ozemlju, kakor v Jugoslaviji, zgledi svojih črnosrajčnih prednikov. V tisti dobi ova-duhov, ugrabljanj, izsiljevanj, je pokojnik s četvorico značajnih in demokratičnih Slovencev postavil gredelj za ustanovitev »Demokracije«, katere prva številka je izšla 25. aprila 1947 in vzbudila pri komunistih pravi val politične pobesnosti in brezobzirnega ščunvanja na ustanovitelje.

V to dobo soupada ustanovitev SDZ, ki je združevala ob začetku vse demokratične Slovence, liberalnih in katoliških stremiljenj in za katero je pokojnik zastavil vse svoje sile, tako da je demokratično gibanje zavzelo v najkrajšem času tak razmah, ki bi ga v drugih razmerah ne doseglo v desetletjih. Pokojnik je bil, čeprav bolan na srcu, prvi blagajnik tega gibanja. Istočasno pa je predsedoval tiskarski Adria in bil delavni in požrtvovalni član vseh naših demokratičnih organizacij.

Njegova nepričakovana in nenadna smrt je prizadela tečaj udarec demokratičnemu gibanju in je vzbudila ne samo med pristisci, ampak med vsemi zaveditelji Slovencev, brez razlike idejnih opredeljenj, veliko iznenadenje in sočustvovanje s težko prizadeto družino. Brez pretiravanja - je zaključil dr. Agneletto - je smrt podrla hrast na naši gori, in njegova smrt je pomenila težko izgubo zamejskih Slovencev, saj je bil pokojnik do dna svoje duše prepričan demokrat.

Nato je predsednik pozval navzoče, da se obdolžijo manom tega kremenitega moča z enominutnim molkom in vzklikom: Slava njegovemu spominu!

Lepe in izbrane besede, ki jih ne more ponoviti častnikarsko poročilo, in ki so pritrjele s srčno ganjenostjo, so pustile pri številnih navzočih najgloblji vtis.

Diplomatske gosi

Napol v šali napol zares sem še pred kratkim ozmerjala nekaj učenk zaradi razposajenega obnašanja in obupnih odgovorov z besedico »goske«. Beseda ni izvala burnih protestov in zato tudi ni nič zalegla. Prepričana sem bila, da bo opomin učinkovit kot je bil ob mojem obiskovanju srednje šole, pa ni bil.

V takratnih časi so naši stari profesorji simboliziral bedaste odgovore z »gosi-jimi pridevki. Pa so se motili z menoj vred. Tudi šolniki, ki ne poučujejo zgodovine, bi morali vedeti, da so se gosi v rimski zgodovini bolj izkazale od vseh ostalih junaških branilcev Kapitola, ki so ga rešile s svojim glasnim čebnanjem. Sodobna znanost nas poučuje, da so med gosmi diplomati, ki bi na pariški konferenci verjetno poželi obilnejshe uspehe kot pa jih pričakuje skeptični svet. Kaj vsega ne doprine tako imenovana obrežna goska! Ta brihtna goska preobraža tudi svojo prislovitveno sovražno lisico v zapuno prijateljico. Obrežna goska spada med jamske gosi in vali samo po jamah in podzemskih rovih. Pri izbiri svojega vališča ne stika samo za jazbinami in rovi kuncav, ampak se rada prikrade tudi v lisicično, pa ne morda v zapuščeno, ampak v zaseden. V taki lisicični se spoprijateljci z lisico, ki je - kot znano - smrtna sovražnica perutnine...

Zato javno priključujem vsa zmerjanja »neumnih gosic« s toplim priporočilom diplomatom, da bi se v teh dneh v Parizu vzgledovali na obalno gosko. Mira P.

Evropska skupnost in EFTA

Pogodba o Evropski gospodarski skupnosti (EGS) med Francijo, Zahodno Nemčijo, Italijo, Belgijo, Nizozemsko in Luksemburgom je bila podpisana v Rimu 25. marca 1957 in je štopila v veljavo 1. januarja 1959. S tem je šest držav z nekaterimi prekarnimi željami postavilo temelje za čim ožjo zvezo evropskih narodov, da se zajamé gospodarski in socialni napredek evropskega človeka. To bomo dosegli z odstranitvijo ovir, ki dele Evropo v več popolnoma ločenih državnih enot, z odstranitvijo carin med članicami, z enotno gospodarsko politiko, s stabilnostjo valut, s skupnim gospodarskim tržiščem, z zajamčenim cen ter s svobodno zaposlitvijo delavcev in s svobodnim prenosom glavnice iz države v državo.

K temu naj pripomoreta Evropski socialni zavod za olajšanje zaposlitve in za zvišanje življenjske ravni delavskega sloja ter Evropska investicijska banka, ki naj v zvezi z organi Evropske skupnosti kontrolira finančno stanje članic, skrbi za ravnovesje tečajev in stabilnost državnih valut. Carine med članicami se bodo odpravile in Skupno tržišče se bo upeljalo v treh časovnih obdobjih po štiri leta. V prvem obdobju se morajo medsebojne carine znižati za 25 odstot, tako bi morale biti v dvanajstih letih odpravljene vse carine. Vstop v Evropsko gospodarsko skupnost je odprt vsem evropskim državam, katerih gospodarstvo sloni na zasebni lastnini in pobudi. Organi EGS so občni zbor, ki šteje 129 delegatov, skupnostni svet sedemnajst članov, komisija devet članov in sedemčlanski sodni dvor.

Rimske pogodbe o EGS in o Evropskem izkoriščanju atomske sile imajo poleg gospodarskega še poseben politični pomen, ker pripravljajo bodočo politično združitev

svojih članic v evropsko federacijo držav, s čemer bo šele dosežen končni cilj. Na seji, ki bo tega meseca v Luksemburgu bodo ministri EGS sklepali o sprejemu Grčije in Turčije. Naravno je, da je mogoče sodelovanje v taki skupnosti samo, če vsaka članica žrtvuje del svoje suverenosti v korist naddržavne organizacije in prilagodi svoje trgovinske zveze z ostalim svetom za skupne koristi.

Z drugo svetovno vojno je Evropa izgubila svoj položaj in vpliv v svetu. Azijsko-afriške dežele so postale samostojne. Izginile so evropske velesile in bile potisnjene v kategorijo drugo in tretjevrstnih držav. Zato so evropske zahodne države prisiljene, da se povežejo, če hočejo ohraniti in dvigniti sedanjí način življenja in braniti na zunaj svoje etične vrednote ter svobodo svojega gospodarskega sistema in kulture. Samo tako bodo pridobile zopet vero vase in v svojo bodočnost.

Zanimivo gospodarsko predavanje

Na povabilo Akademije za ekonomske in socialne vede je 28. aprila predaval v veliki dvorani Tržaške trgovske zbornice, Mr. Vincent Barnett jr., svetnik za gospodarske zadeve pri veleposlanstvu ZDA v Rimu, o temi: »Evropa, ZDA in nerazvite dežele«. Velika dvorana je bila polna zastopnikov gospodarskega življenja ter visokih uradnikov.

Predavatelj je v skoraj pol drugo uro trajajočem predavanju predočil potrebo ZDA in Zahodne Evrope za pomoč nerazvitim deželam. Iz dokumentiranih statističnih podatkov je razvidno, da je znašal povprečni letni dohodek v 52 zaosta-

lih državah manj kot 100 dolarjev (62.000). Zastopal je mnenje, naj bi se pomoč zastalim deželam ne delila v obliki neposrednih podpor, ampak s pospeševanjem trgovine, gospodarstva ter kulturnih in higijenskih ustanov. Same ZDA ne morejo več prenašati bremen za podporo nerazvitih dežel za povzdigo zaostalih držav v okviru svobodnih narodov. - Govornik je za svoja izvajanja žel navdušeno odobravanje poslušalcev.

Gnojenje planin

Da bi preprečili postopno opustošenje planinskih pašnikov, nameravajo v Avstriji - kakor hitro bo sneg skopnel - pogojiti alpske planinske pašnike, ki jim grozi kraska usoda, s pomočjo letal. V ta namen so izdelali posebno letalo, s pomočjo katerega bo pilot pri prvem poskusu raztrosil po površini poskusnega ozemlja 1000 kg mešanega apna, 400 kg Tomazeve žindre, 200 kg hiperfosfata in 100 kg klijave soli.

S takim gnojenjem po predelih, ki jih že nekaj let smatrajo za gospodarsko nepomembne, si strokovnjaki obljublajo 100 odstotni povečanje produktivnosti. Prvi uspehi se bodo seveda pokazali šele čez nekaj mesecev.

Ponesrečen sovjetski izum

Pred časom so v Moskvi uvedli nov način plavečanja vozovnic po mestnih avtobusih. Sprevednike so zamenjali hranilniki, v katere so potniki spuščali dobrih za vožnjo. Z novim ustrojem pa so doživeli fiasko. Zato so hranilnike sedaj spet odpravili. Namesto kopejk, so Moskvačani postregli tramvajski upravi s hladnimi gumbi.

POD ČRTO

Kdo je kriv Chessmanove smrti

Končno je Caryl Chessman s svojo smrtjo zadostil pravici. Kalifornsko sodišče ga je obsodilo l. 1948 na smrt na podlagi tako imenovanega Lindbergovega dodatka h kazenskem zakoniku. Kot je znano so pred desetletji ugrabili slovitemu svetovnemu letalcu Lindbergu lastnega otroka. Ameriško javno mnenje je bilo nad zločinom tako ogorčeno, da so v zbornici sprejeli zakon, ki predvideva smrtno kazen za zločin ugrabljanja. Chessmanu je sodišče očitalo, da je ugrabil dve ženski, eno mladoletno in drugo zakonsko ženo in nad njima storil nasilje.

Dvanajst let je Chessman preživel v ječi in si z zavlačevalnimi ukrepi sam prostovoljno podaljševal trpljenje. Tako se je Chessmanov primer nezasluzeno izpridil v svetovno senzacijo, ki je zasledovala in zasleduje še po njegovi smrti en sam cilj: protiameriško gonjo, ki spada v okvir utemeljiteljv hladne vojne.

Zakaj so komunistični časniki in z njimi tudi mnogi demokratični posamezniki vodili tako bučno kampanjo za Chessmanovo pomilostitev in zakaj je Chessman žrtev hladne vojne? O tem verjetno niso razmišljevali vzenemirjenj, ker si jim ta povezava obeh dejstev ni vrnila v razsodnost, ampak jih je vodilo razbičano čustvo, ki trezni razsodnosti ne dopušča besede.

Prav Chessmanov tragični primer dokazuje v svojo dramatično teatralnostjo moč in učinkovitost množične psi-

haze, če je ta spretno zasnovana, lukava organizirana in tako napihnjena, da poveže prijatelja z nasprotnikom in ju nažene, da soglasno trobita v isti rog. Dokazuje pa tudi vso manjvrednost številnih glasnikov javnega mnenja (tiska, radia in televizije), ki izumetnično ustvarjajo senzacije in z njimi krmi ljudske množice, ne zaradi resnice in pravice, ampak zaradi protizahodnjaške propagande na eni strani in zaradi neukrotljive pohlepnosti na drugi strani.

Ob tej tragediji, ki je zares tragedija človeka, ki je moral po svoji lastni volji kar osemkrat v smrt, komunistov gotovo niso vodile sentimentalnosti in še manj človečanska čustva. V zgodovini praktičnega komunizma odlaganja smrtno kazni ne poznajo. Komunisti so množično pobijali in morili resnično nedolžne ljudi že po 12 minutah aretacije, v strahotno številnih primerih pa še pred aretacijo - kot pse, kakor se izraža ljubljanski komunist, Človekoljubje ali pravicoljubnost gotovo nista preganjalni brezčutnih in brezvestnih komunistov k tako hrupni obrambi Chessmana. Protesti in zgražanja so zajela tudi prepričane protikomuniste samo pod vplivom množične psihoze komunistične, titovske in sopotniške propagande. Tako so iz srce demokratičnih posameznikov vrelí članki, razprave in podobni izliví ogorčenja in obsojanja. Prav v tej taktiki je mojstrska komunistična propaganda množično uspela in bi prav tako uspela tudi ob morebitni Chessmanovi pomilostitvi.

Morda se bo kdo začudil, kaj je političnega nad Chessmanovo usodo? Stvar je kaj preprosta. Gotovo se bodo našli čitalci spominjalí tistega maloštevilnega sprevođa komunističnih aktivistov po tr-

žaskih ulicah, ki so si ozaljšali glave s papirnatiimi vreckami in mastnimi napisí »Rosenberg«. To je bila zakonska dvoji-ca, ki je v Zruženih državah vohunila za Sovjete in jo je ameriško sodišče obsodilo na smrt. Prošnje za pomilostitev so se vlekle nad dve leti in bi se zavlekle še dalje, če bi komunisti tovarišiji Rosenberg poslali denar za obrambo. Pa ga niso.

Spominimo se zato ob Chessmanovi smrti na primer Rosenbergovih. Komunisti so v spremstvu številnih svobodnih ljudi pozivali na Chessmanovo pomilostitev. Zakaj prav komunisti? Zato, da bi po morebitni pomilostitvi bobnali v svet, kako krivična so ameriška sodišča, ki z neodložljivo smrtjo kaznujejo komunistične vohune, medtem ko navadne zločince rešujejo smrti. Za primer izvršitve smrtnih obsodbe pa je komunistična propaganda lahko računala na človečanska čustva svobodnega sveta, saj je ta čustva do dobrega zmešala in jo je pri tem profitarstvo podpiral bulvarni tisk po vseh deželah svobodnega sveta. V tem grmu, ob robu komunističnega propagandnega deteljišča tiči komunistični zajec.

Komunisti so potrkali na duše svetovnih množic v zavesti, da je psihoza »sposobna, da ob določenih pripetljivih povze-fantazijo milijonov ljudi v tokove pritrjevanja ali ogorčenja, medtem ko ostajajo nenahujskane množice ob neprimer-no bolj tragičnih dogodkih povsem ravnodušne.

veličina je najstrožja pokorsčina zakonu, pokorsčina tistim anglosaksonskim individualnim pravcam, ki so z razglasitvijo človečanskih pravic dosegle višek. Pri vseh svojih zločinih se je Chessman lahko opiral na kakršnokoli člen kazenskega zakonika, in sodišče ga je bilo primorano upoštevati. Chessman je z nezasišano inteligenco in na doslej brezprimeren način z uporabo 200000 dolarjev preizkusil vse fineše pravne pomoči, da bi si rešil življenje. Na drugi strani je Chessman s konsekventno izrabo kazenskega postopka dokazal, da se pravica, če jo naženemo na samo konicó, v določenem pogledu lahko sprevrže v krivico.

Pa še nekaj vprašanj se nam vriva v spomin: ali je bil Chessman zaradi svoje inteligence in obilnega denarja poplačan z 12 letnim odlogom smrtno kazni, ki bi jo navaden zemljan ne bil deležen?

Tu leži morda šibkost ustroja, ki dovoljuje iznajdljivim in dragim odvjetnikom izrabljanje tudi najmanjše odprtine mogočne stavbe pravice, da preležejo odločitve vse instance in porabijo za tako labirintsko pot polnih 12 let. Slabost je v tem, da dovoljuje ustroj slehernemu državljani in tudi Chessmanu uveljavljanje v ustavi zajamčenih pravic. Po vsem svetu je pretresalo duše eno samo vprašanje: kako je mogoče tolerirati, da polnih 12 let spremlja človeka smrtni strah? Naj je Chessman storil že kakršnokoli kazni-vo dejanje - prvi množična psihoza -, ali ni bil s tem samim dejstvom že dovolj kaznovan? Ali se ne bi mogla v tem primeru uveljaviti »milost pred pravico«? Ameriški sodniki so uveljavljali »pravico pred milostjo«. Tako se je zločinec spre-menil v mučenika.

Za zaključek še nekaj značilnosti. Pri nas je tisk v glavnem kritiziral ameriško sodstvo in to tako iz čustvenih kot senzacionalnih pobud, ki so po vrhu pomnožile dohodke časopisnih uprav. S posebnostjo se je postavil »Novi lista, ki je med drugim zapisal: »...Da se takega moža po 12 letih stroge ječe niso hoteli usmiliti, je dokaz, kako je ameriška omika kljub izrednemu tehničnemu napredku v svojem bistvu surova in nečloveška. Njena krutost ji jemlje pravico, da bi se danes ponujala tujim narodom kot vzor demokracije in svobodoljubnosti« - Samo 14 vrstic dalje pa čitamo v istem članku: »...Njena (ameriška) zakonodaja je tako širokosrčna, da daje najhujšemu zločincu skrajna sredstva obrambe. Samo tej človekoljubni potezi ameriške omike se je imel Chessman zahvaliti, da se je z najrazličnejšimi ugovori mogel kljub obsodbi še braniti in si za 12 let podaljšati življenje.« Res čudna ameriška omika! Približno enaka dialektična mnenja ima Tito o ameriški - darežljivosti, ki je tudi del omike ... V Veliki Britaniji pa je n. pr. »Daily Mail« zapisal, da je treba zavržati sentimentalnost, ker so bili Chessmanovi zločini skrajno odvratni. »Sunday Express« je mnenja, da je ameriško pravosodje morda v toliko nepovoljno, v kolikor nudi obsojencu vse preveč možnosti rekuriranja. Prav tako pa je zmotno zavzemanje za hudodelca, ki takih simpatij ne zasluži. Svicarski tisk je skoraj povsem zamolčal Chessmanovo senzacijo.

Poskušali smo zadevo obravnavati na objektivni način že zato, ker se je tukašnji tisk potrudil, da prikazuje Chessmanov primer s komunistično tendenciozno-stjo ali s senzacionalnim profitarstvom.

Pozabljena internacionala

Z objektivimi besedami je poskušal l. 1847 Karl Marx s svojim komunističnim manifestom razgibati delavstvo vsega sveta. Marx sam je bil brezdomec, zato mu je brez težav ušlo izpod peresa: proletarijci vseh dežel, združite se!

Z industrijsko revolucijo se je zarodil nov razred, delavski razred brez domovine. Hrupno poudarjanje delavske mednarodne usodnosti je bilo ob prvih prvomajskih praznikih ob koncu prejšnjega in v začetku sedanjega stoletja glavna gonilna sila delavskega gibanja. Kot simbol so vihrale rdeče zastave.

Ze prva svetovna vojna pa je s svojimi pretresi iztrezila omanjlene duhove. Kar čez noč so delavske množice praktično pozabile na mednarodno delavsko solidarnost. Delavci so postali spet Francozi, Nemci, Italijani, Angleži in ne več zgolj razredno zavedni tovariši. Vražščena narodna miselnost se je v kritičnih časih izkazala za neprimerno močnejšo od vseh mednarodnih idejnih dobrin.

Stalin je s svoje strani utemeljil teorije, po katerih se morajo ustanovljati sindikati, ženska združenja, mladinske in podobne organizacije, ker so taka društva potrebne transmisije, preko katerih komunistična partija vodi in dirigira najširše ljudske množice. Tako so se zaplodile skrbno prikrite tvornice »koristnih budal«, ki nosijo izmalničena pročelja »ljudskih gibanj«.

Določena »delavska gibanja« pa so Marxovo geslo povsem preobrazila. Vodilna sila te komunistične so bili in so ostali sindikati. Komunistični sindikati z vsemi silami pobijajo širokorsnosti, in pridno diskriminirajo nedomačinsko delovno silo. Prav v sedanjih časih spet dvigajo svoj svarilni kazalec tako v Italiji kot Avstriji, Sviči, Nemčiji, Franciji in Veliki Britaniji proti invaziji tujege delavstva, proti mednarodni delavski vzajemnosti. Komunistični sindikati so najhujši nasprotniki svobodnega evropskega tržišča, evropske skupnosti in vseh tistih ustanov, ki rušijo državne meje in odpirajo delavstvu pot tja, kjer jih čaka košček kruha. Kamorkoli se v svobodni svet zatekajo delavci, ki doma ne najdejo koščka kruha, povsod se temu prvi upirajo komunistični sindikati, ne samo zato, ker prihajajo mnogi delavci kot žive priče z ene strani železne zavese, ampak kljubujejo namestitvi tuje delovne sile tudi iz drugih držav. So najbolj pa je izbrisana internacionalna solidarnost po komunističnih deželah. Tja ne sili nihče, najbolj goreči komunisti odhajajo v Adenauerjevo Nemčijo, v Francijo in celo v Avstralijo, nihče ne sili v Sovjetijo ali njene priveske. Nezaposlene učiteljskega naraščaja imamo n. pr. na Tržaškem na pretek, med temi je tudi več hčera in sinov zagriženih titovcev. Ta mladina pač pohaja na izlete in počitnice v Titovo Jugoslavijo, za službo se nihče ne zanima, čeprav je tam učiteljskih mest nič koliko na razpolago.

Deportirancev je v Sovjetiji pač na stotine, z njimi so sateliti - tudi Jugoslavija - plačevali in še vedno plačujejo krvni davek svojemu sovjetskemu gospodarju, ki mu je »mednarodno suženstvo, zastojarsko garanje redki ostanek internacionalne združljivosti proletarcev«.

V mnogih primerih najdemo prav meč komunisti goreče zagovornike panarabskega nacionalizma, kar je v diametralnem nasprotju z mednarodno solidarnostjo.

gi Trst-Katinara-Bane in zato upravičeno podaljšati progo Konkonele do Ban. Seveda pa bi bilo treba popraviti okrog 300 metrov ceste od Konkonele proti Banam. Dr. Agneletto je povedal tudi, da je zvedel, da je treba cesto na Konkonele na nekaterih točkah razširiti. Govornik je tudi poudaril, da je podaljšanje proge do Ban predvsem v korist tujskemu prometu.

Konkonele je ena najlepših razglednih točk tržaške okolice, in cesta, ki vodi iz Konkonele v Bane, doseže najvišjo kvoto tržaškega mesta, kar bi bilo za (turiste nudve privlačno. Zato dr. Agneletto naproša občino, naj ureditev ceste čimprej vzame v pretres.

Na isti seji je dr. Agneletto opozoril župana in občinski odbor na čistočo tržaškega mesta. Sedanja čistoča ne zadovoljuje. Posebno ob večernih urah je po ulicah vse preveč smeti. To stanje napravi tako na domačine kakor tudi na tuje izletnike slab vtis. Zato predlaga dr. Agneletto naj bi po mestu pomnožili koške za odlaganje porabljenih tramvajskih listov ter podobnih papirkov in ostanikov. Odbornik ing. Visintin je odgovoril, da je občinstvo v tem oziru nedisciplinirano, da odlaga smeti kar na ceste in da je številno pometačev nezadostno. Dr. Agnelettova interpelacija je sprožila splošno debato o čistoči našega mesta. Medtem so sklenili zvišati število pometačev za nad 100 novih delovnih moči.

Na seji 9. maja je odbornik Geppi, asessor za javna dela, naštel dela po šolah, ki jih bodo v kratkem dokončali. Med drugimi takimi deli je omenil tudi popravila slovs. šole v Sv. Križu (5 milijonov lir), v Rojanu (1.650.000 lir), v Trebbah (700.000 lir) in druge.

Družba SAT je koncesionarka na pro-

Autobusni promet Konkonele - Bane

Na seji tržaškega občinskega sveta dne 2. maja je obč. svetov. dr. Josip Agneletto predložil občinskemu odboru važnost autobusne povezave na progi Trst-Konkonele-Bane čez konkonelelki prelaz. Družba SAT, ki vzdržuje promet do Konkonele, je pripravljena podaljšati progo do Ban in celo pomnožiti dnevne zveze, ker pričakuje precejšen dotok potnikov iz Ban. Ti potniki doslej niso uporabljali avtobusov, ker ti opravljajo velik ovinek preko Katinare in so voznine razmeroma drage.

Družba SAT je koncesionarka na pro-

Karel Čok - osemdesetletnik

Dne 3. maja 1880 se je rodil Andreju Čoku in njegovi ženi Josipini, rojeni Hrovatin, iz znane županove družine v Lonjerju sin Karel, ki je praznoval svoje osemdesetletnico čil in zdrav ter tako veder in gibčen, da je 4. aprila letos napravil šoferski izpit.

Karel Čok, sin ene izmed tistih slovenskih ohlajških družin, ki so bile stebel slovenstva na Tržaškem, je živa priča naše zgodovine na tem ozemlju v dobi uspevanja in navredka od leta 1890 do 1920. Bila je to doba pevskih društev, čitalnic, dramskih društev, gospodarskih in konzumnih združenj, posojilnic in narodnih domov, doba narodne dinamike, ko se je

vsak Slovenec globoko zavedel svoje narodnosti in svojih narodnih dolžnosti; ko so Slovenci in Hrvatini v bratski vzajemnosti ustanovljali banke, paroplovne družbe industrijska in trgovska podjetja ter so Slovenci imeli lastno stalno gledališče. Karel Čok je s svojimi brati bogoslovcem Antonom, učiteljem Andrejem in visokolescem Mičetom (Ivan Marija), ki so v preteklih letih odigrali važne vidne vloge v našem javnem življenju, še kot mladenič aktivno posegel v naše društveno in narodno življenje. Njegova hiša v Lonjer-

ju je bila središče in zbirališče slovenskih voditeljev in kulturnih delavcev. Onih velikih dni za tržaško slovenstvo se Karel Čok živo spominja in jih z trpkostjo v duši primerja z narodno brezbriznostjo velikega dela današnje slovenske mladine.

Dne 21. aprila 1903 se je slavljence poročil z Marijo Ulénik, nečakinjo kanonika Frana Kosca, ki mu je skozi 57 let zvesta družica in vzorna mati štirih otrok, ki so bili vsi vzgojeni v narodnem duhu. Tudi v moški dobi je bil Karel Čok član raznih narodnih društev, predsednik in zatem blagajnik Zavarovalnice za govedarstvo in sestanovitelj domače gospodarske družbe za izkoriščanje domačih kamnolomov. Karel Čok lahko s ponosom gleda na svojo dolgo življenjsko dobo in z zavestjo, da je ostal zvest svojemu narodnemu prepričanju, idealom svobode in človeškega dostojanstva.

Pridružujemo se njegovemu slavlju in kličevo tudi mi: še na mnoga leta ostani trden kot kristal slovenski hišni poglavar!

KDOR PRVI USTRELI

(Nadaljevanje s 3. str.)

raketnih izstrelšč, n. pr. v skalovju. Iz takih izstrelšč bo mogoče spuščati povračilne rakete tudi če bi polovico sveta zajela atomska puščava. Takega raketnega oporišča ne bo treba prikrivati vojnimskim pogledom. Nasprotno, brez skrbi jih bodo lahko razkazovali Hruščevu ob njegovem zopetnem obisku Združenih držav. Dosedanje rakete s tekočim gorivom lahko napolnijo šele tik pred izstrelitvijo, ker kemikalije razjedajo izstrelke. To vodi do zavlačevanja in zahteva poleg samih raket tudi obsežnejše tehnične aparature.

Doslej si pomagajo tako, da vzdržujejo na izstrelišču stalno na zalogi velike količine tekočega goriva. Ob potrebi napolnijo pogonske celice, ali za vse to je treba nekaj dragocenega časa. Z vojnjami atomskih podmornic pod Severnim tečajem je Amerika dokazala, da je pod zaščito večnega ledu mogoče prenos atomskih bomb prav do samih severnih obal Sovjetije. Tudi na sami Arktiki nastajajo radarske postaje, ki so stalno na preži proti morebitnemu sovjetskemu napadu preko Severnega tečaja. S tem je železni obroč okrog Sovjetije sklenjen.

BREZKONCNA TEKMA?

Raketni razvoj pa ni neomejen. Radarskih naprav, ki nadzirajo zemeljsko oblo, ni mogoče še nadalje razvijati. Proizvodnja atomskih velebomb postaja nesmiselna v trenutku ko zadostujejo izdelane zaloge za uničenje celotnega življenja na svetu. Rakete z dosegljivostjo nad 22000 km so prav tako nesmiselne, ker je s tako dosegljivostjo mogoče zadeti silerno točko na zemeljski obli. Rakete z večjo hitrostjo od 11,2 km na sekundo so neuporabne, ker zaidejo po naravnem zakonu v stečino, ki jih požene namesto na cilj - okrog zemlje. To so meje razvoja. To pa ne pomeni, da bi jih ne bilo mogoče doseči po najrazličnejših poteh. Radarsko nadzorstvo bi n. pr. v bodočnosti lahko opravljali umetni zemeljski trabantni. Trdno gorivo bi zamenjala atomska sila. Tudi s takimi poskusi se ukvarjajo tako v Združenih državah kot v Sovjetiji.

Mogoče je, da bosta obe vesilili v 5 do 10 letih dosegli vsake radarskega, raketnega in atomskega oboroževanja. Oba orjaka bosta razpolagala s svetovnim radarskim omrežjem, z zadostnim številom neuničljivih izstrelšč, iz katerih bosta z največjo hitrostjo lahko dosegla kakršnokoli točko zemeljske oble in bosta sposobna, da drug drugega popolnoma uničita.

»SE BO ZVRNIL PRVI PO VRSTNEM REDU«

Ostala bo samo še ena razlika: med zahodnimi kopnimi oporišči in srecem Sovjetije znaša oddaljenost samo eno tretino razdalje med sovjetskimi oporišči in osrednjim Združenim državam.

Če bi sovjetska raketa štartala proti New Yorku, bi po radarskem oznanilu takoj zletela zavezniška raketa iz turških oporišč proti Moskvi. Zaradi manjše razdalje bi se raketa iz turškega oporišča prej razletela v Moskvi, kot sovjetska v New Yorku. Stategi bi morali torej svoje geslo preobrniti: »Kdor prvi ustrelj, se bo prvi tudi zvrnil. Zelo verjetno je, da bo na ta način strašilo pred grozečim koncem sveta za vedno pokopano. Bog mu daj večni mir in pokoj!

Odgovorni urednik: Prof. IVAN RUDOLF
Tiskarna Adria, d. d. v Trstu

Uredništvo in uprava: Trst, ul. Machlavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Dopisi za uredništvo: ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039
Goriško uredništvo: Goriška, Riva Piazzutta 18-I.
CENA: posamezna številka L. 30.—
Naročnina: mesečno L. 50.— letno L. 600.—
Za inozemstvo: mesečno L. 90.— letno L. 1000.—
Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223

Obtožba korupcije je šla po vodi

Iz Rima smo prejeli: Gospod urednik!

Zadnja »Demokracija« je med goriskimi vestmi objavila pod gornjim naslovom notico, ki bi nepoučenega čitatelja zapeljala v domnevo, da je bil sicilski škandal intrigantski balon, ki se je razpočil v hič in da so ga naphinili samo zato, da bi vrgli Milazzovo vlado »Demokracija« je po našem prepričanju, ki se ne omejuje samo na Rim, saj prebramo njene članke v ponatisu po raznih slovenskih listih, resničeluben list, in dosledni demokraciji ga cenimo prav posebno zato, ker pogumno razkriva komunistična in druga zavajanja javnosti. Zato dovolite, da pojasnim sicilsko afero nekoliko obširnejše.

Res je, da je bil senzacionalni korupcijski škandal pod komunističnim pritiskom brez petja in godbe pokopan. Dne 15. II. je kot znan v sicilskem parlamentu demokrščanski poslanec Santalco izjavil, da sta mu dva njegova kolega, kršč. soc. poslanec Carrao in komunistični poslanec Marraro ponudila 70 milijonov lir in ministrski stolček, če prestopi v Milazzovo stranko. Nadaljnji 30 milijonov lir pa naj bi prejela dva druga demokrščanska poslanc. Da bi resnost svoje ponudbe dokazala, sta dosegla, da je bil nepismen človek postavljen na visoko uradniško mesto. Oba ponudnika sta Santalco izro-

čila podpisano izjavo, ki jo je Santalco predložil predsedniku parlamenta. Vso to zadevo je »Demokracija« svoječasnó nepristransko popisala.

V parlamentu in izven njega je vest povzročila razmljivo senzacijo in upravičeno zgražanje demokratične javnosti. Se istega dne je bila imenovana posebna parlamentarna preiskovalna komisija, ki naj bi ugotovila resničnost obtožb demokrščanskega poslanc. V takih komisijah so po parlamentarnem običaju zastopane vse stranke. Teh je v sicilskem parlamentu šest: na levi so komunisti, nennijsci in Milazzovi kršč. socialci; v sredini ozioroma na desni so poslanci KD, liberalcev in misovceev. Ker je bilo število zastopanih strank na obeh straneh enako, je postalo predsedniško mesto odločilne važnosti. Komunisti so napeli vse sile, da je bil za predsednika izvoljen komunist Varvaro. S tem je postala nepristranost komisije problematična.

Komisija naj bi preiskavo zaključila in o izidu poročala parlamentu v treh tednih. Potrebovala pa je za to delo skoraj tri mesece. Predvsem se je omejila na ugotovitev pristnosti podpisov obeh prizadetih poslancev Corrao in Marraro na dokumentu o 70 milijonih in o prepustitvi ministrskega mesta Santalco. Na pritisk predsednika komisije so pristnost podpisov preiskovali ne samo izvedenci tožitelja, ampak tudi izvedenci obtoženca. Izsledka obojih izvedencev sta si bila v diametralnem nasprotju. Santalcovi izvedenci so trdili, da sta inkriminirana podpisna pristna in avtentična, izvedenci obeh prizadetih obtožencaev pa so trdili v svoji ekspertizi, da sta podpisna ponarejena. Pri glasovanju v komisiji se je predsedniški glas Varvare spremenil v večinski sklep. »...nesoglasnost izvedencev o pristnosti ali potvorbi obeh podpisov je onemogočila ugotovitev, kaj se je pravzaprav zgodilo...«

Značilno za tem pogrebu sicilskega škandala je dejstvo, da so se nekomunistični in nesopotniški člani komisije zadovoljili z odklonitvijo svojih podpisov pod sklep komisije, ničesar pa niso storili proti takemu pogrebu. Zapletenost strankarskih interesov je na Siciliji svojevrstna, posebno močan pa je komunistični pritisk na del sicilskega prebivalstva. Ta pritisk je tako prepotenten, da si nobena stranka ne upa energično nastopati proti komunizmu. Pred komunisti se na Siciliji hrbi skrivijo, kot so upognjeni pred Mafijo. Zato naj se demokrati ne čudijo, če bodo komunisti nekega dne postali gospodarji na otoku. Tako kot so postali s pomočjo sopotnikov po mnogih deželah.

Razumemo, da se vsi primorski Slovenci z upravičeno in nepozabljeno ogorčenostjo spominjamo fašističnega nasilja in da s skrajnim prezirom motrimo njegove bedne naslednike. Politika pa ni in ne sme kipeiti iz srca, ampak je plod razuma. Danes je za demokratični svet komunističnega orkan, fašizem pa samo smrdljiv izpuh. Orkan nas pomandra, proti izpuhu pa si z robcem zakrijemo nos.

IZLET NA MATAJUR

Slovensko dobrodelno društvo prireja za praznik 2. junaja izlet na MATAJUR

Spored: Odhod iz Trsta izpred kavarné Columbia ob 7. uri, s prihodom v Cedad okrog 9., nato ogled tamkajšnjega muzeja do 10. ure. Nakar bo odhod proti Matajurju, kamor se bo pripelo okrog 11. ure.

Kosilo bo v koči CAI, cena obroku okrog 600 lir. Treba pa je predhodno javiti koliko »kosil bo treba naročiti, zato naj ob prijavi na izlet vsakdo pove, če želi kosilo ali ne. Po kosilu ogled okolice ali vzpon na vrh Matajurja. Odhod ob 5.30 popoldne izpred avtobusa proti Mirniku in Brdih kjer bo postanek in eventualno večerja. Ob 8. zvečer odhod proti Trstu.

† Maks Lutman

Po dolgi in zahrbtni bolezni je v tržaški bolnišnici izdihnil po primorski zemlji sploštovani lesni trgovec, g. Maks Lutman, solastnik tržaške lesne tvrdke CALEA. Pokojnika so pokopali na goriskem pokopališču ob udeležbi velikega števila sorodnikov, prijateljev in znancev.

G. Maks Lutman je bil doma iz Standreža in se je že zgodaj posvetil lesni trgovini. Deloval je zlasti v Vipavski dolini. Po zadnji vojni se je ustanovil v našem mestu in tu nadaljeval s svojim kupčijskim delom. Pokojnik je bil zaveden Slovenec in človek plemenitega srca. Preostalih izreka tudi »Demokracija izkreno sožalje!

ŠOLSKE VESTI

Ravnateljstvo Srednje šole s slovenskim učnim jezikom v Trstu sporoča, da je čas za vlaganje prošenj za sprejemanje in za nižji tečajni izpit do 18. maja. Izpiti se bodo začeli 3. junaja ob 8.30.

Dogodki doma

FANFANI V NASEM MESTU. Bivši predsednik italijanske vlade, poslanec Fanfani je v sredo 11. t.m. predaval na tukajšnji univerzi o temi »Gospodarsko življenje stare Grčije in sredozemskih ljudstev«. V četrtek 12. t.m. pa je predaval akademikom Ekonomske in trgovske fakultete o vprašanju »Gospodarstvo 18. stoletja.«

TRZASKI VELESEJEM bodo letos odprti 19. junija. Zastopanih bo letos 25 narodov, med drugimi Jugoslavija, Avstrija, Zah. Nemčija, Sovjetska zveza, Jordanja, Libanon, Kamerun, Zah. Afrika, Združene države, Brazilija itd.

DVE POROKI. Pred kratkim sta se poročila dr. ing. FRANKO PISCANCI in g. MARINKA TEUERSCHUH, nato pa g. KARLO VRABEC in g. LETICIJA ALTIN. Iskrene čestitke!

SLANA JE SMODILA PO KRASU. Val mrazlega zraka je prejšnje dni pozročil po Krasu veliko škodo. Slana je posebno močno osmudila trte, krompir in druge posevke v sežanski okolici. Po našem Kra-

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU
V soboto 14. maja 1960 ob 21. uri v AVDITORIJU PREMIERA, v nedeljo 15. maja 1960 ob 17. uri v AVDITORIJU, v torek 17. t.m. ob 20.30 v SKEDNJU, v sredo 18. t.m. ob 20.30 na OPCINAH ERIC GODAL - CHRISTIANE GRAUTOFF
NIMFA
iz centralnega parka
fantastična komedija v treh dejanjih

su, ki je izpostavljen morskemu vplivu, je škoda znatno manjša, vendar cenijo na pet do desetodstotno zmanjšanje pridelka.

SOLSKA PRIREDITEV V SKEDNJU, V sredo 27. 4. je bila škedenjska kinodvorana premajhna, da bi sprejela vse številne ljubitelje naše šolske mladine in slovenske besede, Solška prireditev nas je prijetno presenetila. Vsa čast č. g. Jakominu in učiteljsvu!

SMRTNA KOSA. Pretekli torek, 10. t.m. je v visoki starosti nenadoma umrl g. MATIJA JOSIP LENARDON, po domače Ščekov na domu pri Sv. Ivanu. Bil je sposoben in cenjen zidarski mojster, vrgleden oče in zaveden Slovenec. Pokopali smo ga v sredo 11. t.m. Naj počiva v miru! Preostalim izrekamo sožalje.

Globoko užalosteni sporočamo žalostno vest, da nas je po dolgi in mučni bolezni za vedno zapustil naš nepozabni

MAKS LUTMAN
solastnik tvrdke CALEA

Smrtne ostanke predragega pokojnika smo položili k večnemu počitku na gorisko pokopališče.

Soproga PAVLA, sinova MITJA in VASJA VNUKI in OSTALI SORODNIKI

Gorica - Trst, 5. maja 1960

ZAHVALA

Za številne dokaze sožalja in tolažbe ob izgubi našega dragega

MAKSA LUTMANA

izrekamo vsem prijateljem in znancem, ki so z nami sočustvovali, najiskrenejšo zahvalo! Posebno smo hvaležni zdravniku g. dr. Domenicu Carninci-ju in bolničarki, g. Eldi Trevisan za ljubeznivo in vztrajno oskrbo nepozabnega pokojnika.

CLANI UZALOŠCENE DRUŽINE

Gorica - Trst, 15. maja 1960

POZOR! Potujete v Rim? Prenosišče, hrana, ogled Rima itd., vse te skrbi bodo odveč, če se boste obrnili na:

Hotel-Penzion BLEĐ
Via Statilia, 19 - Telefon 777-102 - RIM

Se priporoča in pozdravlja, Vaš rojak VINKO A. LEVSTIK

Izrežite in shranite! - Pišite nam za cene in prospekte!